

Gwahaniaethu a Phrofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod
(ACEs) ym Mywydau Plant Ffoaduriaid y 1930au:
Dysgu ar gyfer y Presennol a'r Dyfodol

ISBN 978-1-83766-024-7

© 2022 Prifysgol Aberystwyth a Hyb Cymorth ACE

Gellir atgynhyrchu'r deunydd a gynhwysir yn y ddogfen hon o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored (OGL)

www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/

ar yr amod y caiff ei wneud yn gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol.

Rhaid cydnabod Prifysgol Aberystwyth a Hyb Cymorth ACE.

Prifysgol Aberystwyth a Hyb Cymorth Ace sydd berchen ar hawlfraint y gwaith teipograffyddol, y cynllun a'r cyflwyniad.

Tabl y Cynnwys:

Cefndir hanesyddol	3
Profiadau cyn mudo	4
Gwahaniaethu yn y wlad sy'n cynnal	5
Mathau o wahaniaethu ar ôl mudo	7
Gwrth-Semitiaeth	8
Gwahaniaethu a cham-drin gwrth-estron	11
Gwahaniaethu a cham-drin yn erbyn ffoaduriaid	12
Dysgu ar gyfer y presennol a'r dyfodol	14
Cyfeiriadau	16
Cydnabyddiaeth am y lluniau	17

Gwahaniaethu a Phrofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACEs) ym Mywydau Plant Ffoaduriaid y 1930au: **Dysgu ar gyfer y Presennol a'r Dyfodol**

Anita H. Grosz, Stephanie Homer ac Andrea Hammel (Prifysgol Aberystwyth)
Mehefin 2022

Mae ffoaduriaid sy'n cael eu gorfodi i ffoi o'u cartrefi oherwydd rhyfel a gwrthdaro yn aml yn wynebu digwyddiadau trawmatig cyn mudo yn eu mamwlad yn ogystal ag yn ystod eu taith i ddiogelwch. Unwaith y byddant yn cyrraedd gwlad ddiogel, mae ffoaduriaid yn parhau i fod mewn perygl o wynebu profiadau niweidiol ychwanegol. Mae canlyniadau Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod 2020 mewn Poblogaethau Plant sy'n Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches (Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru) yn dangos bod dioddef sawl ACEs yn cynyddu'r tebygolrwydd o ymddygiadau niweidiol pan fyddant yn oedolion, a bod y canlyniadau negyddol i'r unigolyn a chymdeithas yn uchel iawn.¹ Yn ôl adroddiad 2020, mae rhai ffactorau'n cynyddu'r risg i'r plentyn sy'n ffoadur gael niwed o ACEs, ac un o'r rhain yw 'gwahaniaethu canfyddedig', y deallir ei fod yn ffurf ar 'straen anafu'.² Dywedir bod y 'gwahaniaethu canfyddedig' hwn yn y wlad sy'n croesawu, a allai fod yn wahaniaethu gwirioneddol wrth gwrs, yn cael effaith negyddol ar iechyd meddwl, megis symptomau PTSD ac iselder.

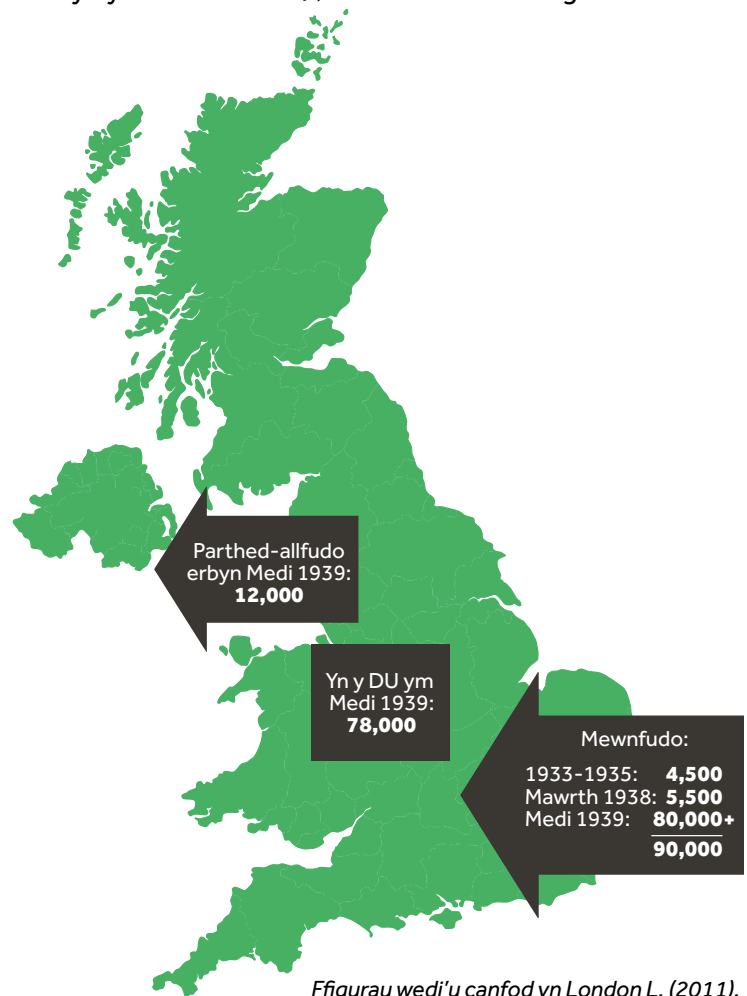
Fig. 1

Mae'r ail adroddiad hwn a luniwyd gan Brifysgol Aberystwyth, lle gall dysgu o'r gorffennol lywio'r cymorth sydd ar gael i blant oedd yn ffoaduriaid yn awr ac yn y dyfodol,³ yn ymchwilio i ACEs penodol megis hiliaeth, gwrth-Semitiaeth a senoffobia a brofwyd gan blant sy'n ffoaduriaid a ffodd er diogelwch o fygythiadau Sosialaeth Genedlaethol (Natsiaeth) yng Nghanolbarth Ewrop yn y 1930au ac a geisiodd noddfa yn y DU. Mae'r ymchwil hwn yn elwa o natur hydredol y naratifau niferus ac mae'n rhoi cyfle unigryw i ymchwilio i brofiadau hiliaeth a gwahaniaethu, a'r modd y mae'r digwyddiadau hyn yn cael eu cofio ddegawdau'n ddiweddarach. Wrth i'r newyddion am y ffoaduriaid sy'n ffoi o'r argyfwng yn Wcráin gyrraedd y penawdau, mae'n dod yn bwysicach fyth i ystyried sut y gallwn ni fel gwlad sy'n cynnal lletya ffoaduriaid ac atal ACEs ychwanegol ar ôl ymfudo. Gan ddysgu o brofiadau plant oedd yn ffoaduriaid yn ceisio diogelwch rhag Sosialaeth Genedlaethol, mae'r adroddiad hwn yn awgrymu ffyrdd o leihau allgáu ar sail hil, crefydd, a statws ffoadur, ac yn cynnig ffyrdd o wella cynhwysiant a derbyniad yr unigolion hyn sy'n cael eu gorfodi i fudo ar frys.

Cefndir hanesyddol

Ym mis Ionawr 1933, daeth Adolf Hitler a'r Blaid Natsïaidd i rym yn yr Almaen. Arweiniodd cronni polisïau gwrth-semitaidd a gwahaniaethol eraill at ffoi a gorfodi mudo o ddegau o filoedd, gan arwain at argyfwng ffoaduriaid Ewropeaidd. Wrth i'r Natsïaidd ymestyn eu pŵer a rheolaeth dros Awstria (ym mis Mawrth 1938) a Tsiecoslofacia (ym Medi 1938), cynyddodd y galw am hafanau diogel yn aruthrol. Trwy bropaganda helaeth a gweithredoedd a hyrwyddir gan y llywodraeth, fe wnaeth y Natsïaidd, gan fanteisio ar ideolegau hiliol gwahaniaethol dwfn, feio'r Iddewon am yr anawsterau economaidd a gwleidyddol yn yr Almaen. Roedd llywodraeth Prydain yn ymwybodol o'r canlyniadau i'r boblogaeth Iddewig ac yn wynebu pwysau i gynyddu niferoedd mewnfudo, a oedd wedi'i gyfyngu ar ôl blynyddoedd o fod â pholisi drws agored. Anogodd sefydliadau ffoaduriaid ar gyfandir Ewrop unrhyw gamau i achub unigolion bregus, yn enwedig y plant.

Ar ôl y pogrom ar 9-10 Tachwedd 1938 (a elwir hefyd yn Kristallnacht), a effeithiodd ar unigolion a chymunedau Iddewig ledled yr Almaen, Awstria a rhannau o Tsiecoslofacia, cytunodd llywodraeth Prydain i ganiatáu nifer anghyfyngedig o blant dan 17 oed ar eu pen eu hunain i mewn i'r wlad dros dro, cyn belled nad oeddent yn faich ar y llywodraeth. Arweiniodd y penderfyniad hwn gan Dŷ'r Cyffredin ar 21 Tachwedd 1938 at symud plant a elwir bellach yn Kindertransport. Darparodd y Swyddfa Gartref ddogfen mynediad hepgor fisa ar gyfer pob plentyn a ddygwyd i Brydain ar y cynllun hwn. Darparwyd rheolaeth a chefnogaeth ariannol ar gyfer y gweithrediad hwn gan y sector gwirfoddol a'r sector elusennol. Y tu allan i gynllun Kindertransport, daeth plant eraill oedd yn ffoaduriaid i'r Deyrnas Unedig gyda'u rhieni. Ond hyd yn oed yn y sefyllfa hon efallai na fyddai'r plentyn yn medru aros gyda'r rhiant. Er enghraifft, pe bai'r fam yn dod fel gwas domestig, yn aml nid oedd y plentyn yn cael byw yn yr un tŷ. Daeth plant eraill oedd yn ffoaduriaid yn annibynnol heb riant a chyfarfod ag aelod o'r teulu neu gydnabod neu riant maeth a drefnwyd yn breifat.

Ffigurau wedi'u canfod yn London L. (2011).
Credyd delwedd: Siem van Limpt (2020)

Profiadau cyn mudo

Cyn eu gorfodi i fudo, roedd y rhan fwyaf o'r plant wedi profi rhyw fath o ACE, boed yn drais gwahaniaethol tuag at eu hunain neu'n dyst i ymosodiad ar eraill, datgymaliad a cholli cartref, colli ffrindiau, diwedd addysg, neu amddifadedd o angenrheidiau sylfaenol. Roedd y rhan fwyaf o'r plant hyn wedi profi gwrth-Semitaeth yn eu mamwlad neu'n ymwybodol fod bod yn Iddewig wedi arwain at broblemau difrifol i'w teulu. Roedd arfer y teulu o Iddewiaeth yn amherthnasol. Os oedd y teulu'n grefyddol neu'n uniongred, ar ôl ei adnabod neu ei amau fel Iddewig, dilynodd yr ymosodiadau, y cyfyngiadau a'r poenydio. Daeth George Shefi i Loegr yn 7 oed o deulu tlawd yn Berlin. Roedd yn cofio:

Mae yna rai pethau sy'n sefyll allan yn fy meddwl. Er enghraifft, mae Kristallnacht yn sefyll allan yn fy meddwl oherwydd y trydydd diwrnod, pan es i lawr, gwelais ffenestri toredig y siopau Iddewig. Gwelais berchennog siop Iddewig a chanddo siop deunydd ysgrifennu yn sgwrio'r palmant lle roedd "Iddew budr" neu rywbeth wedi'i ysgrifennu. Roedd yn digwydd bod yn briod â gwraig Gristnogol, felly ni wnaethon nhw chwalo ei siop, ond roedden nhw'n ysgrifennu pethau cas ar y palmant o flaen y siop. A gwelais yr holl Almaenwyr yn gwawdio o gwmpas. Rwy'n cofio hyn yn glir. Mae fel un o'r lluniau hynny sy'n sownd yn fy meddwl.⁴

Cyn mudo, roedd plant yn agored i niwed yn eu hysgolion ac allan yn gyhoeddus; ar ôl ymfudo, mae'r amgylchedd posibl ar gyfer cam-drin yn ehangu i gynnwys lleoliadau preswyl (boed mewn cartrefi grŵp, hosteli, ysgolion preswyl, neu deuluoedd maeth). Mae ymddygiad gwrth-Semitaidd athrawon, penaethiaid a myfyrwyr yn aml yn cael ei ddwyn i gof mewn cyfweiliadau ac atgofion ac mae'r adroddiadau'n dangos effaith gydol oes gwahaniaethu o'r fath. Daeth Benno Black, o Breslau, i Loegr yn 13 oed ac yn ddiweddarach cofiodd i rywun ddweud wrtho yn yr ysgol: '[Pam na wnewch chi fynd yn ôl i Balestina?](#)'⁵ Cofiodd Ben Abeles, a ddaeth i Loegr o Prague ym 1939 yn 14 oed, ei brofiadau yn Tsiecoslofacia cyn mudo:

wedi i'r Almaenwyr gipio'r Sudetenlands [ym Medi 1938], dechreuodd yr holl beth droi braidd yn hyll yn yr ysgol hefyd. ... Dechreuodd [y plant eraill] feio ni Iddewon am yr anawsterau. ... [Roedd y plant nad oeddent yn Iddewon] yn fwy gelyniaethus tuag atom ...trwy fy ngalw i'n "Iddew budr".⁶

Roedd mathau emosiynol o fwlio yn yr ysgol yn gyffredin. Cofiodd Kenneth Carey sut '[roeddwn wedi cael fy ngwneud i eistedd ar fy mhen fy hun fel na fyddwn yn "halogi" yr Aryaid.](#)'⁷ Cafodd plant eraill brofiad uniongyrchol o greulondeb y Natsïaid. Cofiodd Gerard Friedenfeld sut y cafodd ei orfodi i ffoi, a sut y cafodd ei arteithio'n ddiweddarach gan y Natsïaid:

[Roeddem] wedi creu ein (efallai y byddwch chi'n ei galw) dinas babell, dechreuodd fwrw glaw. Fe wnaeth hynny ein hachub ni. ... [T]air wythnos yn ddiweddarach, aethpwyd â ni i wersyll ffoaduriaid [dros dro]. ...Ar Ebrill 12, symudodd y Natsïaid i'n gwerysll ffoaduriaid. Ac fe wnaethon nhw ddewis rhai ohonom ni ar gyfer yr hyn roedden nhw'n ei alw'n turnen. Mae Turnen yn Almaeneg yn golygu gwneud gymnasteg. A'r hyn roedden nhw'n ei olygu mewn gwirionedd oedd curo ac arteithio.⁸

Gwahaniaethu yn y wlad sy'n cynnal

Roedd teimlad cymdeithasol gwaelodol yn erbyn Iddewon, gyda'r holl drosiadau hanesyddol, yn bodoli yn y Deyrnas Unedig.⁹ Dywed Aaron Goldman yn ei asesiad o'r 1930au fod 'llywodraeth Prydain wedi dangos ei pholisi o rwystro mewnfudo Iddewig ar raddfa fawr,... [roedd gelyniaeth yn amlwg yn y wasg Gatholig dros gwestiynau crefyddol a dicter tuag at rôl Iddewig orliwiedig mewn cyllid], ... ac roedd y Toriaid mewn safle uchel yn credu bod sosialaeth rhywsut yn Iddewig ac, felly, ddwywaith yn estron ac yn berygl i Brydain.¹⁰ Ar ddiwedd y 1930au roedd anwybodaeth yn hollbresennol o amgylchiadau gwirioneddol y ffoaduriaid, yr amodau ar eu dyfodiad a'r holl gyfyngiadau a osodwyd arnynt, ac roedd yr anwybodaeth hwn yn gwaethygu'r safbwyntiau gwrth-Semitaidd a gwrth-fewnfudwyr. Dosbarthwyd taflenni yn honni bod y rhyfel yn cael ei ymladd er budd yr Iddewon.¹¹ Ni wnaed unrhyw ymdrech gan sefydliadau na'r llywodraeth i leihau'r canfyddiadau hyn neu i hysbysu'r cyhoedd. Mewn gwirionedd, roedd y llywodraeth yn *gwrthwynebu* pasio deddfwriaeth yn gwahardd gwrth-Semitiaeth 'ar y sail y gallai greu gelyniaeth tuag at Iddewon.'¹²

Gyda rhyfel ar ddod a goresgyniad posibl, mynegwyd teimladau gwrth-Semitaidd a gwrth-estron yn agored. Ym 1939, cynhaliodd Arsylwi Torfol¹³ arolwg ar 'Arsylwi ar yr "Arall"' a'r 'Hil' yn ogystal â chasglu dyddiaduron gan aelodau'r cyhoedd ar eu harsylwadau. Un adroddiad ar ganlyniadau holiadur ar Iddewon a gwblhawyd yn 1939 gan JL Dywedodd Deuchar, o Slough:

Argraffiadau cyffredinol:

- (i) **Roedd dros 60% yn ystyried bod Iddewon yn ddrwg mewn rhyw ffordd; naill ai'n ddiegwyddor ym myd busnes, yn brif achos aflonyddwch rhyngwladol neu'n hollol rhy gynnil i Saeson syml.**
- (ii) **Roedd bron pob un yn parhau i fod yn barod i gydnabod unrhyw achlust o fwriadau a dulliau drwg Iddewon.**
- (iii) **5% ar y mwyaf yn gweld Iddewon fel cymysgedd o weithgar, llwyddiannus, deallus a busneslyd, a gafaelgar, gormesol ac elfennau twyllodrus.¹⁴**

Argraffodd rhai cyhoeddiadau newyddion lythyrau gan y cyhoedd yn dangos credoau o blaid ac yn erbyn y mewnfudo Iddewig. Er enghraifft, argraffodd y *Picture Post* y llythyrau canlynol (darperir y dyfyniadau yma) ar 29ain Gorffennaf, 1939:

'Mae'r apêl a gyflwynwyd gan V. Mautner, o Lundain, yn eich rhifyn Mehefin 24, am gartref i ddau o blant Czech, yn dwysáu fy awydd i apelio trwy gyfrwng y 'PP' at holl bobl gyfrifol y wlad hon. Ers misoedd bellach, y mae llu o Iddewon, a'r cyffelyb, wedi heidio i'r wlad hon trwy borth teimlad, ac wedi mynd i gartrefi a safleoedd da. Mae pob estron a dderbynnir yma yn golygu un swydd yn llai i un ohonom ni, a derbyniwn yn ddall y cyfrifoldeb, gan gredu y bydd y ffyniant sydd yn bodoli ar hyn o bryd yn parhau. Pam fod yr holl ddallineb hwn i anghenion ein pobl ein hunain? [...] Ym Manceinion, mae Iddewon yn gorlifo mewn neuaddau dawnsio a chaffis – maen nhw'n gorymdeithio fel peunod yn yr haul ac yn ffansio eu harferion atgas mewn arddull ffaidd o gyfarwydd a chwyddedig. Gallant, mae'n debyg, fforddio dillad da a phleser. (L. Ferguson, 'Wyncote', Victoria Park, Manceinion.)'

'Pryd mae'r nonsens hwn yn mynd i stopio? Onid oes gennym ni ddigon o newyn a phlant amddifad ein hunain i ofalu amdanynt, heb helpu holl ffoaduriaid y gwledydd eraill. Y mae yn ffaidd faint o Iddewon sydd yn dyfod i'r wlad hon i ychwanegu at y dorf doredig sydd gennym yn awr, y rhai a dreuliant eu hamser yn torri prisiau i osod y Sais allan o fusnes. Howard Roberts, Heol Camden, NW1.'

Er gwaethaf y teimladau gwrth-fewnfudwyr a gwrth-Semitaidd cryf, roedd unigolion yn siarad o blaid helpu dioddefwyr ymddygiad ymosodol y Natsïaid, yn enwedig y plant, gan gynnwys Aelodau Seneddol fel Eleanor Rathbone neu ddyngarwyr fel Syr Nicholas Winton. Credai ychydig o bobl Prydeinig fod tosturi ac ymateb dyngarol i'r erchyllterau a wynebwyd gan yr Iddewon ar y Cyfandir yn hanfodol ac ymatebodd drwy gynnig cartrefi i blant a rhoi arian. Dadleua haneswyr cafodd plant eu gwasgaru dros y DU er mwyn bod yn llai gweladwy ac i osgoi gwaethygu'r teimlad gwrth-Semitaidd sylfaenol. Ymhellach, rhoddwyd cyngor i'r plant ar sut y dylen nhw ymddwyn i ymdoddi ac i beidio â sefyll allan fel ffoaduriaid.¹⁵

Ffig. 2

Mathau o wahaniaethu ar ôl mudo

Wrth edrych ar hanesion personol plant ffoaduriaid y 1930au, nid yw bob amser yn hawdd tynnu sylw at eiliadau clir o hiliaeth a gydnabuwyd fel hyn. Yn hytrach, yr hyn sy'n dod yn amlwg, yw sut y profodd y plant hyn – ac, yn hollbwysig, sut y cydnabuwyd – dri math gwahanol o wahaniaethu: gwrth-Semitaeth, gwrth-Almaenaidd, a theimladau gwrth-ffoaduriaid. Roedd y tri math hyn o 'arall' yn aml yn cydblethu, ac efallai y byddai'r plant wedi cael trafferth gwahaniaethu rhwng teimladau gwrth-Semitaeth, gwrth-Almaenaidd, a gwrth-ffoaduriaid a sut roedd hyn yn amlygu yng ngweithredoedd pobl eraill tuag atynt. Roedd rhai o'r plant sy'n ffoaduriaid ar eu pen eu hunain yn anffodus iawn ac yn ddiodefwrwr gweithredoedd gelyniaethus uniongyrchol; roedd eraill yn destun gweithredoedd gwrth-eraill cynnil.

Ffig. 3

Hyd yn oed wrth fyfyrto ar eu profiadau o safle oedolyn, mae'r termau hyn yn aml yn cael eu dwyn ynghyd ac weithiau'n cael eu defnyddio'n gyfnewidiol. Esboniodd Helga Newman, a oedd yn dod o deulu lddewig cymathedig ac a adawodd Fienna yn 9 oed:

Rwyt ti'n lddew, mae'n beth preifat iawn ac mae eisiau bod yn Sais arnat ti. Hynny yw, dyna nod pawb. Rydych chi'n blydi tramorwr os nad ydych chi'n Sais. Ac rwy'n meddwl bod y rhan fwyaf o bobl, ac eithrio os ydych chi'n grefyddol iawn, iawn, yn cuddio'r ffaith eich bod yn lddewig. Nid oes eisiau'r ffoadur bach yma arnoch chi sydd, nawr, ddim hyd yn oed yn siarad Saesneg ac yn sicr yn methu pasio fel person Seisnig go iawn, i fod yn eich tŷ, ac rydw i wir yn meddwl bod hynny'n rhan ohono.¹⁶

Roedd y sarhad a wynebai'r plant oedd yn ffoaduriaid yn aml yn gymysgedd o alw enwau yn seiliedig ar grefydd neu deimlad gwrth-estron, a oedd yn aml yn digwydd ar yr iard chwarae neu yn yr ysgol. Fel sy'n amlwg yn yr enghraifft ganlynol, roedd plant yn aml yn profi sylwadau gwrth-Semitaidd ochr yn ochr â sylwadau gwrth-estron. Cofiodd Ben Abeles, a gyrhaeddodd Kindertransport o Prague yn 14 oed, ei amser yn yr ysgol yn Berkshire: 'roedd y plant yn anghyfeillgar i ni, ac roedden nhw'n ein galw ni'n "dramorwyr budr" ac wrth gwrs hefyd yn "Jew, Jew boy."¹⁷

Yn deimladwy, mae'r Kindertransportee Robert Sugar yn myfyrio ar yr hyn y mae'n ei weld fel y cyflwr ffoadur a sut roedd sefyllfaoedd llai na delfrydol, yn aml yn ymwneud â gwahaniaethu, yn cael eu derbyn yn aml gan ffoaduriaid:

Daethom o diroedd lle roedd ein teuluoedd yn dal yn wystl, lle roedd llofruddiaeth eisoes wedi'i chynllunio, i wlad lle nad oeddem yn cael ein caru, er mor ddiogel ydoedd. Do, cafodd rhai ohonom ein trin â charedigrwydd mawr a chafodd rhai ohonom ein hecsbloetio a'n cam-drin yn fawr, ond rwy'n meddwl bod pawb yn gwybod erioed ein bod ni yno ar ddiodefaint – ar yr amod ein bod yn ymddwyn yn dda ac yn glod i'n pobl. Yn gryno, fe ddechreuon ni ddysgu a deall yn gyflym sut i fod yn ffoaduriaid. Sgleiniwch eich esgidiau, cadwch broffil isel, byddwch yn falch o fod yn lddew, ond dim gormod yn gyhoeddus, ac yn bennaf oll, peidiwch â gwneud ffws.¹⁸

Mae'r adroddiad hwn bellach yn ymchwilio'n fanylach i deimladau gwrth-Semitaidd, gwrth-Almaenaidd a gwrth-ffoaduriaid er mwyn deall sut y profwyd y mathau hyn o wahaniaethu a'r effaith a gafodd hyn ar y ffoadur oedd yn blentyn.

Gwrth-Semitiaeth

Er mai'r prif fath o ragfarn hiliol roedd y plant oedd yn ffoaduriaid a oedd yn ffoi rhag Sosialaeth Genedlaethol wedi'i brofi cyn mudo oedd ar ffurf gwrth-Semitiaeth, nid yw'r math hwn o hiliaeth yn rhy gyffredin yn eu myfyrdodau ar eu profiadau ôl-fudo. Yn naturiol, nid yw hyn yn golygu nad oeddent yn wynebu gwrth-Semitiaeth, ond yn hytrach efallai bod sawl rheswm pam na chafodd yr achlysuron hyn eu cydnabod na'u cofnodi. Wrth edrych ar yr adroddiadau hyn, mae sawl esboniad posibl. Nid oedd y gwrth-Semitiaeth gynnill yn y DU mor amlwg â'r gwrth-Semitiaeth a wynebwyd cyn ymfudo ar y cyfandir, lle deddfwyd cyfreithiau gwrth-Iddewig, ac ymosodwyd ar Iddewon a gwahaniaethu'n agored yn eu herbyn heb ôl-ffeithiau. Efallai y byddai dod i gysylltiad â'r profiadau amlwg a threiddiol hyn mewn bywyd cynnar wedi achosi i rai o'r cyfarfyddiadau gwrth-Semitaidd yn y DU gael eu diystyru gan y ffoaduriaid sy'n blant hŷn. Erbyn iddynt adael eu gwledydd cartref, mae'n bosibl bod rhai o'r ymddygiadau hiliol llai treisgar wedi'u normaleiddio o safbwynt y plentyn.

Yn ail, mae'n bwysig cofio y gallai'r ffoaduriaid oedd yn blant fod wedi teimlo'r angen i ddangos eu diolchgarwch i'w cenedl yn ystod blynyddoedd y rhyfel ac yn ddiweddarach yn eu bywydau. Mae llawer o ffoaduriaid yn cydnabod yn agored bod y dadleoli wedi achub eu bywydau tra bod eraill a adawyd ar ôl wedi'u lladd. Yn aml, dywedwyd wrth blant a oedd yn ffoaduriaid wrth dyfu i fyny mai nhw oedd y rhai lwcus, gan eu bod naill ai wedi mabwysiadu'r teimlad hwn neu'n cydnabod eu ffawd eu hunain. Roedd rhieni, a oedd yn ysgrifennu o'r cyfandir, hefyd yn aml yn annog eu plant i ddangos eu diolchgarwch i'w teuluoedd. Gallai hyn fod wedi eu hatal rhag cofnodi profiadau o'r fath o wrth-Semitiaeth ar y pryd, a rhag eu cofio yn ddiweddarach mewn bywyd. Mae materion sy'n ymwneud â chof dethol hefyd yn gysylltiedig â hyn. Yn ogystal â hynny, gallai cyfaddef eu bod wedi profi gwrth-Semitiaeth fod wedi bod yn rhwystr i ymdrechion y plant i gymathu, ac felly gallai ymddygiad gwrth-Semitaidd a gyfeiriwyd atynt fod wedi cael ei ddiystyru'n weithredol neu'n isymwbybodol.

Ffig. 4

Mae adroddiad yr Arglwydd Claus Moser yn dangos yr anhawster o ynysu a chydnabod digwyddiadau fel rhai gwrth-Semitaidd. Ymfudodd Claus Moser gyda'i deulu i Brydain ym 1936 a daeth yn Gyfarwyddwr y Swyddfa Ystadegau Ganolog. Cyn yr apwyntiad hwn, mae'n sôn pryd y cafodd ei wrthod am swydd:

Nawr, a oedd yna elfen o wrth-semitiaeth, fydda i byth yn gwybod... Nid oedd hwn yn adeg pan oedd cwmni mawr yn cymryd bachgen oedd yn ffoadur. Nawr, nid oes gennyf hawl i ddweud bod y naill na'r llall o'r camau hynny yn wrthsemitig; eu rhesymu oedd fy mod yn ffoadur ifanc ac roedd popeth am fy nghefndir yn ei gwneud yn amhosibl iddynt, yn ystod y rhyfel, fy nghyflogi.¹⁹

Ceisiodd Kurt Fuchel, a adawodd Fienna yn 7 oed, wrth reddf a chyfaddefiad i gymathu. Trefnodd ei deulu maeth wersi Saesneg iddo pan gyrhaeddodd ac o fewn chwech wythnos ysgrifennodd at ei rieni yn Saesneg: 'Dydwi ddim yn siarad Almaeneg mwyach'²⁰. Gwrthododd Kurt y gwahaniaethu o ganlyniad i fod yn 'arall' a heb fod â'r arferion cywir: 'Yn achlysurol roedd olion gwrth-Semitiaeth. Byddai rhywun yn fy ngalw i'n Iddew budr neu beth bynnag. Ond buan y dysgais i gicio pêl yn y gaeaf a tharo pêl griced yn yr haf, a dwi'n ffitio i mewn.'²¹ Dylanwadwyd ar yr ysfa i gymathu hefyd gan yr awydd cryf 'fod yn hynod dda, bob amser'.²²

Mae'n rhyfeddol faint o'r ffoaduriaid sy'n awgrymu bod rhyw fath o wrth-Semitiaeth gynhenid yn y DU; mae nifer o adroddiadau yn sôn am sut cafodd sylwadau sarhaus eu gwneud wrth fynd heibio. Efallai mai'r hyn sy'n peri mwy o syndod yw sut roedd y ffoaduriaid i bob golwg yn dileu'r sylwadau hyn, gan eu galw'n ddibwys neu'n 'wirion'. Pan ofynnwyd i Ernest Goodman, a gyrhaeddodd ychydig cyn dechrau'r Ail Ryfel Byd ar Kindertransport, a oedd yn teimlo ei fod yn cael ei drin yn wahanol oherwydd ei fod yn Iddewig, atebodd: "Na, byth. Byth. Byth. Dyma pam dwi'n dweud nad oedd ots gen i erioed eu bod nhw'n gwneud sylwadau twp am Iddewon. O bryd i'w gilydd, heb feddwl, "Iddewais." Ac yn y

blaen. Ond nid ydynt yn golygu llawer wrth hynny. Mae'n rhoi ysgytwad i chi, ond dyna ni.²³ Er ei fod yn mynnu na wahaniaethwyd yn ei erbyn ar sail ei gefndir Iddewig, mae ei sylwadau'n awgrymu bod sylwadau gwrth-Semitaidd, er nad ydynt i bob golwg yn cael eu hystyried, yn amlwg yn dal i gael rhyw fath o effaith. Mae'r ymateb corfforol yn dal i fod yn rhywbeth y mae'n ei gofio wrth fyfyrto ar ei brofiadau ddegawdau'n ddiweddarach.

Mae Judith Kerr, yr awdur a'r darlunydd plant adnabyddus, a gafodd ddiogelwch ym Mhrydain gyda'i rhieni a'i brawd, yn yr un modd yn crybwyll ambell sylw gwrth-Semitaidd a wnaed wrth fynd heibio a diystyrio y rhain fel 'dim byd':

*Ychydig o wrth-semitiaeth, yn anymwybodol a dweud y gwir. Pobl yn siarad am y bobl a ddewiswyd neu ddim yn ymwybodol fy mod yn Iddew. Tad i ffrind i mi yn yr ysgol gelf – fe stopiodd hi ef yn gyflym iawn. Ond nid gwrthsemitiaeth yw hynny; nid yw hynny'n ddim byd, dim ond hurtrwydd ydyw. Roedd yn rhyfeddol, mae'n wlad oddefgar iawn, iawn.*²⁴

Mae'r hanesydd Jennifer Craig Norton yn cyfeirio at y 'gwrth-semitiaeth feddal sydd wedi'i seilio ar anwybodaeth'.²⁵ Mae'n bosibl bod y gwrth-Semitiaeth 'feddal' neu 'orchuddiedig' hon wedi bod ar ffurf 'anhrefn cyffredinol'²⁶ ac efallai nad oedd felly wedi cofrestru fel ymddygiad gwrth-Semitaidd yng ngolwg y ffoadur oedd yn blentyn. Mae ymchwil yr hanesydd Tony Kushner hefyd yn dangos bod ymateb gwesteiwyr yng nghefn gwlad, lle nad oedd cymunedau Iddewig yn bodoli, yn amrywio o chwilfrydedd i elyniaeth. Mae Bernhard Rosenfeld yn esbonio sut y gofynnodd ei ofalwyr iddo dynnu ei gap 'i weld a oedd gan Iddewon gyrrn mewn gwirionedd'.²⁷ Yn wir, ymddengys fod hon yn stori a adroddir yn gyffredin mewn lleoliadau cefn gwlad. Cofiodd Anita Alpern, a oedd wedi'i lleoli yng nghefn gwlad Dyfnaint, profiad tebyg: nid oedd y bobl yno 'yn gwybod beth oedd Iddewon. Ni fyddent wedi synnu braidd pe bai gennym y cyrn. Doedden nhw ddim yn deall y cysyniad o fod yn Iddewig o gwbl'.²⁸ Yn yr un modd, mae hanes Dora Sklut yn disgrifio profiad tebyg ar ôl iddi gyrraedd Lloegr gyda chymorth y Groes Goch ac yna cael ei symud i gefn gwlad:

*Yn y wlad, daethant o hyd i mi allan gyda theulu Bedyddwyr. Nawr, doedden nhw erioed wedi gweld Iddewon o'r blaen. Roedden nhw'n bobl neis yn eu ffordd eu hunain, ond doedden nhw ddim yn gwybod dim gwell. Ac roedd y gŵr am wybod beth oedd Iddew, sut brofiad oedd e. Roedden nhw wir yn credu - nid jôc yw hyn - yn meddwl bod gan Iddewon gyrrn. Doeddwn i ddim yn gallu deall. Dywedais, "Ydw i'n edrych fel bod gen i gyrrn?" Roeddwn i'n meddwl ei fod yn cellwair. Na, roedd yn credu hynny mewn gwirionedd.*²⁹

Mae'r agwedd hon o anwybodaeth a rhagfarn yn cael ei chrynhai gan Marion Charles, a gyrhaeddodd Kindertransport ym 1938. Cofiodd sut roedd un o'i gofalwyr yn dweud yn achlysurol: 'Dydw i ddim yn hoffi Iddewon, wyddoch chi.[...] Cofiwch, nid wyf erioed wedi cwrdd ag unrhyw Iddewon o'r blaen, chi yw'r cyntaf, a hyd yn hyn nid ydych yn ymddangos fel yr Iddewon eraill'.³⁰ Roedd gwahaniaethu gwrth-Semitaidd yn amlwg nid yn unig mewn geiriau, ond hefyd trwy weithredoedd. Disgrifiodd Dora Sklut yr esgeulustod a wynebodd wrth fyw gyda theulu Bedyddwyr fel faciwi:

*Wel, roedd y gaeafau yn dal i fod yn hollol ofnadwy: eira ac oerfel. Fe wnaeth hi fy nghloi allan o'r tŷ. A dim plant eraill. Roedden nhw i gyd y tu mewn. [...] Fe wnaeth hi fy nghloi allan, ac roeddwn i'n rhewi. Roeddwn i'n sefyll yno yn fy nghot ac yn crynu. Roedd mor ddrwg. Ac roeddwn i'n unig. Doedd neb allan yna ond fi a'r eira. Wel, fe wnes i flino'n arw ar hyn. Ond heblaw hynny, ni wnaethant fy ngham-drin. Fe wnaethon nhw roi bwyd i mi, ac roedd hi'n gofalu am bopeth arall.*³¹

Ffig. 5

Mae'r adroddiad hwn yn awgrymu esgeulustod a chamdriniaeth amlwg wedi'u hysgogi efallai gan wrth-Semitaeth. Er gwaethaf y gofid a achoswyd, mae Dora yn teimlo'r angen i amddiffyn ei gofawyr a mynegi ei diolch. Nid yw hyn yn anghyffredin mewn adroddiadau o esgeulustod a roddir gan y garfan hon o ffoaduriaid pan oeddent yn blant, a all deimlo bod diolchgarwch i'w gwlad sy'n croesawu yn rhywbeth a ddisgwylir ganddynt. Mae'r diolchgarwch hwn yn aml yn cuddio effaith lawn yr esgeulustod emosiynol a chorfforol y gallent fod wedi'i brofi. Gallai triniaeth wrth-Semitaidd gan warcheidwaid fod wedi bod yn achlysurol yn unig, neu fel arall yn cael ei gweld fel un rhan yn unig o'u cymeriad.

Mae archwilio'r profiadau hyn o wrth-Semitaeth yn ein galluogi i ddeall yn well yr amgylcheddau lle mae plant yn fwyaf agored i iaith hiliol a'r hyn y gellir ei wneud i atal sefyllfaoedd fel hyn rhag ailadrodd eu hunain yn achos ffoaduriaid presennol i'r DU. Mae angen amlwg i addysgu darpar ofalwyr, yn ogystal â'r boblogaeth yn gyffredinol, am ddiwylliant y ffoaduriaid, arferion ffydd posibl, a'r rheswm dros eu ffoi. Bydd hyn yn helpu i chwalo stereoteipiau am rai crefyddau a ffoaduriaid yn gyffredinol. Byddai cael cymuned a ffurfiwyd gan rai sy'n rhannu cefndir neu grefydd y ffoaduriaid hefyd yn darparu rhwydwaith cymorth i'r ffoaduriaid hyn, yn ogystal â gwneud rhywfaint o'r ffordd i wneud i greddau neu gefndiroedd y ffoaduriaid ymddangos yn llai 'arall' i'r rhai mewn cymunedau llai amrywiol. Mynnodd Benno Black nad oedd yn profi gwrth-Semitaeth yn Lloegr oherwydd bod '**cymuned Iddewig fach**' gerllaw'.³² Dylai cymunedau lleol a grwpiau ffydd gydweithio i bwysleisio'r tebygrwydd rhwng crefyddau a diwyllianau, ac i ddangos derbyniad o'r rhai sy'n wahanol, a allai yn ei dro wrthweithio rhagfarnau dwfn sy'n seiliedig ar bwysleisio a sefydlu gwahaniaeth.

Er mwyn cefnogi plant sy'n ffoaduriaid sy'n profi unrhyw fath o hiliaeth neu fwlio, byddai'n fuddiol cael systemau diogel sydd wedi'u hen sefydlu i'r plentyn fynegi unrhyw bryderon, waeth beth o ddifrifoldeb y gamdriniaeth. Mae angen i'r plentyn ddysgu ffyrdd diogel o ymateb yn seicolegol yn ogystal ag yn gymdeithasol i ymadroddion neu weithredoedd hiliol, ac os oes angen, tynnu ei hun o'r sefyllfa. Mae rhaid cymryd gofal i sicrhau nad yw'r dulliau hyn yn mwylhau'r sefyllfa trwy wneud y plentyn yn 'glebrwr' yng ngolwg ei gyfoedion. Yn ogystal, mae angen hysbysu'r plentyn sy'n ffoi ac egluro arferion a disgwyliadau pobl Prydain lle bynnag y'i lleolir.

Gallai'r ffoaduriaid hefyd elwa o gael cyswllt dibynadwy, efallai o'r un cefndir neu grefydd, y gallent gwrdd â nhw'n rheolaidd y tu allan i amgylchedd y cartref. Bu hyn o gymorth i Marion Charles: llwyddodd cydnabod Iddewig iddi wneud iddi sylweddoli bod ei gwarcheidwad yn wrth-Semitaidd ac y byddai'n well iddi ddod o hyd i leoliad arall.³³ Wrth helpu ffoaduriaid i ymgartrefu yn eu cartref newydd, dylai sefydliadau osgoi awgrymu y dylai plant fod yn ddiolchgar. Os disgwylir i'r ffoaduriaid yn gyson fod yn ddiolchgar am yr hyn a gawsant yn y DU, mae'n bosibl bydd profiadau niweidiol a chamdriniaeth yn cael ei mewnoli ac nid eu lleisio. Yn lle hynny, dylid cynnig cwnsela, efallai mewn grwpiau, i ffoaduriaid, gan ganiatáu lle diogel iddynt siarad os bydd rhywbeth yn eu cynhyrfu.

Mae'n bosibl ei bod hi'n anoddach delio â sylwadau hiliol 'meddal' neu 'gorchuddiedig' neu sylwadau dichellgar – o ran crefydd, sarhadau gwrth-Semitaidd, ac o ran y ffordd y siaredir am ffoaduriaid. Er bod y ffoaduriaid yn aml yn anwybyddu sylwadau 'gwirion' o'r fath, waeth pa mor niweidiol oeddent, mae'n amser i ddechrau herio rhagdybiaethau a sylwadau rhagfarnlyd o'r fath. Yn lle anwybyddu

neu ysgubo sylwadau o'r fath, dylem gwestiynu'r rhai sy'n gwneud sylwadau o'r fath yn ein bywydau beunyddiol, gan wneud i'r siaradwyr ailadrodd yr hyn a ddywedant a thrwy hynny eu hannog i ailystyried eu dewis o eiriau. Roedd Bea Green, sy'n ffoadur o Sosiolaeth Genedlaethol, hefyd yn teimlo'r rhwystredigaeth o beidio â gallu wynebu neu ddadlau â rhywun a oedd yn amlwg yn wrth-Semitaidd. Wrth gofio cyn-ddisgyblion a oedd â chydymdeimlad Natsïaidd, mae'n cofio:

Cydiodd yn ei syniadau gwreiddiol o, wyddoch chi, yr Herrenvolk a'r uwchraddol..., goruchafiaeth hiliol a hynny i gyd a bloeddiodd hyn yn gyhoeddus. Pan sylweddolodd ei fod wedi fy ypsetio [...] dywedodd "Wel, ti'n gwybod, rwy'ti'n iawn". Wyddoch chi, y ddadl rydych chi'n iawn, yr Iddewon eraill i gyd yw'r broblem. Ac yr wyf yn cofio yno - oherwydd y ffordd y siaradodd - ni allai rhywun mewn gwirionedd ddadlau yn ei erbyn, oherwydd nid oedd dim byd diriaethol i'w ddadlau; roedd yn agwedd a oedd wedi'i gwreiddio mor ddwfn ac wedi'i meddwl mor ddwfn o wael, yn sicr ar y pryd nad oedd dim byd, roeddwn yn teimlo nad oedd unrhyw beth y gallwn ei wneud am Stan Price. Felly, dwi'n cofio i mi gerdded lawr i'r traeth - wn i ddim os ydych chi'n adnabod Aberystwyth ond traeth caregog nid traeth tywodlyd ydyw - ac eisteddais ar y cerrig mân ac wylo i'r môr. Roeddwn i mor rhwystredig ac mor ofidus yn meddwl y byddwn i yma wedi dod i ffwrdd o'r peth hwn dim ond i'w gyfarfod eto.³⁴

Gwahaniaethu a cham-drin gwrth-estron

Esboniodd y plentyn a gafodd ei gludo Kurt Fuchel, er bod sylwadau neu ymddygiad gwrth-Semitaidd yn aml yn cael eu cuddio, roedd teimlad gwrth-Almaenaidd neu wrth-estron weithiau'n haws i'w ganfod. Cofiodd sut y 'byddai pobl yn meddwl fy mod yn Almaenwr, felly byddai dicter yn erbyn hynny, ond yn y pen draw fe ddysgon nhw'r gwahaniaeth rhwng yr Almaenwyr hynny ac eraill.³⁵

Mae'n ymddangos bod drwgdeimlad cyhoeddus posib yn erbyn unigolion oedd yn siarad Almaeneg wedi cael ei drafod yn agored mewn grwpiau ffoaduriaid ar y pryd. Cofiodd Benno Black, a gyrhaeddodd ym mis Mehefin 1939, sut y galwodd y dyn o'r Pwyllgor Ffoaduriaid Iddewig 'ni i gyd i mewn i'r swyddfa. [...] meddai, "Peidiwch â siarad Almaeneg ar y stryd yn gyhoeddus," oherwydd mae wedi clywed cwynion amdano. "Nid yw pobl yn ei hoffi, oherwydd rydym yn rhyfela yn erbyn yr Almaen. Felly peidiwch â siarad Almaeneg." O hynny ymlaen, dechreuon ni siarad Saesneg. A daeth yn gyflym ar ôl hynny. [...] Pan oeddwn yn y fyddin Brydeinig. Fe wnaethon nhw fy nghynghori i newid fy enw i enw sy'n swnio'n Saesneg.³⁶

Roedd llawer o blant yn cael eu gorfodi neu eu hannog i newid eu henw i ryw beth llai Almaenaidd neu ryw beth llai estron. Er y gall yr ymdrech hon ymddangos i fod yn benderfyniad ymarferol, ei heffaith yw ymdrech i ddileu neu ddiystyru diwylliant a phersona ethnig y plentyn. Ar ôl treulio'r naw mis cyntaf mewn gwersyll, Barham House, anfonwyd Benno gyda dau fachgen arall i fyw gyda phâr oedrannus yn Northampton, a dywedodd y landlord wrthynt, "'Mae hynny'n swnio'n rhy Almaenaidd. Dw i'n mynd i roi enwau Saesneg i chi fechgyn.'" Mae'n parhau: 'Felly fy enw i oedd Reginald neu Reg yn fyr. Ac enw'r bachgen arall oedd Günther. Daeth yn John. Ac enw'r bachgen arall oedd Karl, a daeth yn Peter.'³⁷

Yn dilyn dechrau'r rhyfel yn arbennig, profodd llawer o blant rywfaint o ragfarn gwrth-Almaenaidd. Nid oedd hyn yn anghyffredin mewn lleoliadau ysgol, lle roedd plant eraill yn gweld y ffoadur yn gyntaf ac yn bennaf yn siarad Almaeneg heb ddeall yn iawn beth oedd wedi achosi iddynt ffoi na'r ffaith efallai nad oeddent yn uniaethu fel Almaenwyr. Wedi'u lapio mewn meddylfryd 'ni yn erbyn nhw' wrth i Brydain ddatgan ei hun mewn rhyfel, byddai llawer o blant ysgol yn gwawdio ac yn pryfocio eu cyd-ddisgyblion oedd yn siarad Almaeneg. Roedd y sylwadau hyn yn dal yn brifo er bod y ffoaduriaid yn aml yn sylweddoli eironi sut roedd yn rhaid iddynt adael yr Almaen oherwydd nad oeddent yn cael eu hystyried yn Almaenwyr ond yn Iddewig, eto yn y DU fe'u hystyriwyd fel y gelyn Almaenig oedd yn cydymdeimlo â chyfundrefn Hitler. Mae nifer ffoaduriaid pan oeddent yn blant yn myfyrio ar sut y cawsant eu trin

gan eu cyd-ddisgyblion. Ysgrifennodd Martha Blend am sut y penderfynodd ei chyd-ddisgyblion ei bod yn ysbïwr Almaenaidd ar ôl clywed ei chyfenw, Immerdauer. Roeddent yn gwneud ei bywyd 'mor anghyfforddus â phosibl' ac yn arfer mynd ar ei ôl, ceisio ei baglu a'i dyrnu ar ôl ysgol.³⁸ Chwaraeodd y bachgen ysgol gynradd Paul Schoenmann driwant oherwydd y gwahaniaethu a'r bwlio a brofwyd gan ei gyd-ddisgyblion ysgol.³⁹

Cofiodd Marion Charles sut roedd merched yn ei dosbarth yn sibrdw yn uchel fel 'Almaenes gwirion' neu 'Hunnin'.⁴⁰ Mae adroddiad Charles, fodd bynnag, hefyd yn dangos sut y cafodd ymateb yr athrawes ddylanwad cadarnhaol. Esboniodd yr athrawes sefyllfa Marion i'r plant eraill, ac yna daeth y bwlio i ben. Roedd y ffordd y cafodd y ffoaduriaid eu trin gan ffigurau awdurdod o flaen eraill yn amlwg wedi cael effaith enfawr ac mae'n rhywbeth y dylem fod yn ymwybodol ohono wrth asesu'r perthnasoedd rhwng athrawon a ffoaduriaid heddiw. Mae adroddiad Kurt Trietel, fodd bynnag, yn dangos sut y gall y rhai mewn safleoedd pŵer wahaniaethu'n weithredol yn erbyn y rhai y maent yn eu hystyried yn wahanol. Ym mis Mai 1940, cafodd Gunther, brawd Kurt Trietel, 11 oed, ei ddiarddel o'r ysgol am fod yn Almaenwr:

Cawsom lythyr gan y prifathro hwn yn dweud, o ystyried y digwyddiadau sydd wedi digwydd ar y cyfandir, nad oedd yn teimlo y gallai mwyach gadw bachgen o'r Almaen yn ei dŷ. Felly roedd y sefyllfa ryfedd hon nad oedd arnom ein heisiau ar un adeg oherwydd ein bod yn lddewon; yn awr nid oedd ei eisiau oherwydd ei fod yn Almaenwr.⁴¹

Gwahaniaethu a cham-drin yn erbyn ffoaduriaid

Wrth archwilio'r adroddiadau a roddwyd gan ffoaduriaid pan oeddent yn blant o'r 1930au mae'n drawiadol gweld bod gwahaniaethu neu rywbeth arall ar ffurf teimlad gwrth-ffoadur o bosibl y mwyaf cyffredin, neu o leiaf yr un a gofir fwyaf. Mae'r math hwn o arallrwydd yn debygol o fod wedi'i deimlo'n gryfach mewn bywyd bob dydd, a gallai'r ffoaduriaid pan oeddent yn blant fod wedi wynebu sylwadau o'r fath ers blynnyddoedd lawer. I lawer o ffoaduriaid, yn blant ac oedolion fel ei gilydd, hwn oedd y teimlad mwyaf poenus o allgáu yn aml, a oedd yn dwysáu teimladau o ddiffyg perthyn yr oedd rhai ffoaduriaid yn eu teimlo am eu bywydau cyfan. Lle gallai ffoaduriaid lddewig fod wedi ennill cryfder gan Dduw neu eu cymuned ffydd wrth wynebu gwrth-Semitiaeth, roedd y ffoaduriaid hynny a oedd yn wynebu sylwadau am eu statws ffoadur neu'r ffaith eu bod yn wahanol yn aml yn teimlo'n rhwystredig ac yn ddiymadferth, yn enwedig o ystyried eu hymdrechion i ffitio i mewn i gymdeithas Prydain.

Mae cyfweiliadau â chyn-ffoaduriaid pan oeddent yn blant yn datgelu sut y parhaodd y teimlad hwn o fod yn wahanol ac wedi'u hallgáu mewn rhyw ffordd drwy gydol eu bywydau fel oedolion. Eglurodd yr Arglwydd Claus Moser, er enghraifft: 'Nid wyf wedi dioddef o wrth-semitiaeth. Rwyf wedi dioddef, fel y dywedais, o brofiadau achlysurol lle mae'n amlwg bod pobl yn meddwl fy mod yn rhan o leiafrif, sef lleiafrif ffoaduriaid.'⁴² Wrth atgofio am ei amser yn Whitehall a'i benderfyniad i adael cyn arweinyddiaeth Thatcher, cyfaddefodd Claus Moser ei fod yn teimlo fel rhywun o'r tu allan er iddo fyw a gweithio am flynyddoedd lawer i'r llywodraeth:

Rhyw fath o atgof ydoedd. "Unwaith yn ffoadur, bob amser yn ffoadur", yr wyf yn credu'n gryfynddo beth bynnag. Whitehall oedd hwnnw, ond ces i amser gwych. [...] Nid oedd yn wrth-semitiaeth, ond roeddwn yn teimlo fy mod o fewn grŵp o bobl a oedd yn gwbl draddodiadol, ac roeddwn yn dipyn o ddieithryn.⁴³

Wrth edrych ar brofiadau plentyndod, mae'n ymddangos bod y plant yn arbennig o sensitif am eu statws fel ffoaduriaid. Ysgrifennodd Martha Blend am ei hawydd i fod yn 'aelod normal o'r dosbarth': 'At fy nheithl a gaffaelwyd yn ddiweddar o "y ffoadur" ychwanegwyd un arall bellach: "y faciwi". Roeddwn yn casáu'r ddau yn fawr'.⁴⁴ Yn yr un modd, mynegodd Ilse Kagan, a ffodd i Brydain yn 11 oed,

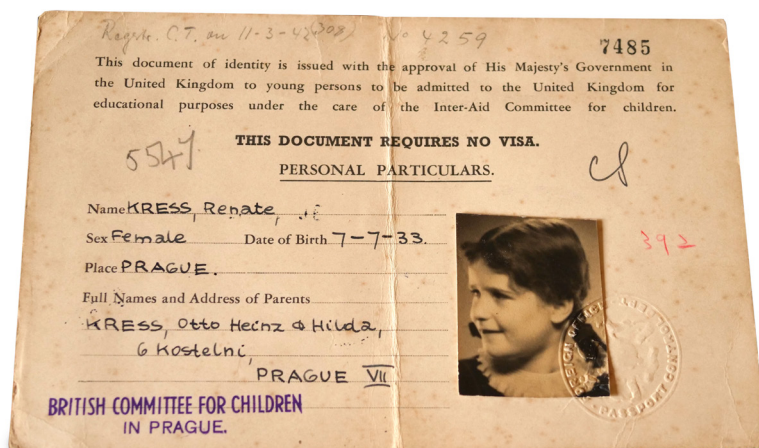
mewn cyfweiliad sut y byddai ei 'gwarcheidwad' bob amser yn fy nghyflwyno fel y plentyn bach hwn sy'n ffoadur. Ac ni allwn ei oddef. Ac yn hytrach na mynd gyda nhw, arhosais adref. Mae'n dangos i chi – pa mor anhapus oeddwn mewn gwirionedd â fy sefyllfa.⁴⁵

Am nifer o flynyddoedd roedd yn well gan Martha Blend aros yn 'ffoadur cwpwrdd'. Mae'n esbonio: 'Roeddwn i'n teimlo'n sâl iawn ynglŷn â datgelu fy ngwir hunaniaeth, yn bennaf oherwydd bod y pwnc wedi dod yn dabw gyda mi, ond hefyd oherwydd ofnau anymwybodol ynghylch pa ragfarnau y gallwn eu codi pe bawn yn rhy agored.'⁴⁶ Mae hyn yn awgrymu ei bod yn ymwybodol o agweddau gwrth-ffoaduriaid, yn union fel yr oedd y gymuned Iddewig yn gochel rhag tanio teimlad gwrth-Semitaidd yn eu cymunedau lleol ac ar raddfa genedlaethol.

Yn lle gwrthod ei hunaniaeth fel ffoadur, cymaint ag yr oedd hi'n dirmygu'r label, fe wnaeth Ilse Kagan ei gofleidio yn y diwedd a chael cefnogaeth mewn amgylchedd hostel gyda grŵp o ferched eraill a oedd hefyd yn ffoaduriaid. Er bod ei hanes yn gadarnhaol gan ei fod yn dathlu undod y grŵp, mae'n amlygu eu bod wedi'u hallgáu o gymdeithas ym Mhrydain:

Roedd byw mewn hostel yn fendigedig mewn ffordd, ond roedd yn hollol ynysig. Roedden ni'n gryf iawn ac yn gefnogol i'n gilydd, ond roedden ni'n byw mewn ynys ac unwaith rydych chi y tu allan i'r ynys honno, roedd yn fyd hollol wahanol. Ni oedd y grŵp ffoaduriaid. Doedden ni ddim yn bobl. Doedden ni ddim yn blant. Ffoaduriaid oedden ni. Roedden ni'n hollol wahanol. Dedwydd yn ein plith ein hunain; mor hapus ag y gallem fod.⁴⁷

Fel y crybwyllwyd mewn yr adroddiad blaenorol ar blant o Sosiolaeth Genedlaethol ac ACEs, roedd y grŵp hwn o blant yn gwerthfawrogi'n fawr gefnogaeth unigolion eraill yn yr un sefyllfa â nhw eu hunain, ac roedd hyn yn aml yn eu helpu i ymdopi â mathau o wahaniaethu a gyfeiriwyd atynt. Mae lleoliad grŵp, fel ysgol neu hostel, lle mae nifer o ffoaduriaid yn tueddu i leihau'r tebygolrwydd o wahaniaethu.

Ffig. 6

Dysgu ar gyfer y presennol a'r dyfodol

Mae'r rhan fwyaf o blant sy'n ffoaduriaid yn y 1930au yn teimlo bod ganddyn nhw gyfrifoldeb am wersi y gellir eu dysgu o'u profiadau. Dyma pam mae llawer yn dewis adrodd neu gofnodi hanes eu bywyd yn gyhoeddus. Ysgrifennodd Kurt Fuchele: 'Y gobaith yw y bydd adrodd ein storïau ac yna gweithredu yn helpu i sicrhau y bydd calonnau caredig a chartrefi cynnes bob amser i groesawu plant sy'n ffoaduriaid ar ba bynnag lannau y mae hanes yn eu taflu.'⁴⁸

Drwy ddysgu mwy am brofiadau hanesyddol ffoaduriaid sy'n blant, eu profiadau cadarnhaol a negyddol, rydym yn gobeithio llywio polisi ac arfer cyfredol. Daeth y rhan fwyaf o'r ffoaduriaid oedd yn blant o'r 1930au a grybwyllir yn yr adroddiad hwn yn rhan o gymdeithas a chymunedau lleol y DU, a gwnaethant gyfraniad amrywiol a gwerthfawr i fywyd yn y DU. Mae'r rhain yn cynnwys unigolion amlwg fel yr Arglwydd Claus Moser a'r awdur plant Judith Kerr ond hefyd nifer o unigolion llai adnabyddus y mae eu storïau yr un mor bwysig. Mae ffoaduriaid sy'n sôn am fywydau cyffredin gyda heriau a llwyddiannau yn ein galluogi i gydymdeimlo. Bydd ymwybyddiaeth o hanes ffoaduriaid yn gallu dangos manteision cynnig lloches mewn gwahanol gymunedau yn y DU.

Fel yn y 1930au, ychydig o reolaeth a fydd gennym dros yr ACEs y mae plentyn yn eu profi cyn ymfudo, ond gallwn ddylanwadu ar yr hyn sy'n digwydd unwaith y bydd plentyn sy'n ffoadur yn cyrraedd y DU. Mae'n amlwg bod paratoi ym mhob lleoliad yn allweddol: mae angen i oedolion a phlant mewn ysgolion, yn ogystal â theluoedd maeth a chymunedau maeth fod yn barod ar gyfer y cymhlethdod gwleidyddol a chymdeithasol o gefndir y plentyn sy'n ffoadur, eu profiadau tebygol yn eu gwledydd gwreiddiol, a'u profiadau o ffoi a mudo gorfodol. Mae'n rhaid gwneud oedolion a phlant yn ymwybodol o sut i osgoi gwahaniaethu, ymddygiad bwlio a cham-drin geiriol. Mae'n rhaid galw allan ac archwilio iaith hiliol a gwahaniaethol, ac mae angen mynd i'r afael â'r anwybodaeth neu'r rhagfarnau dwfn sy'n tanio'r sarhadau hiliol hyn ar lefelau micro, meso a macro ein cymdeithas.

Mae'n rhaid parchu profiadau diwylliannol, crefyddol ac ieithyddol. Cafodd yr awydd aruthrol i 'gymathu' ffoaduriaid oedd yn blant yn y 1930au ganlyniadau negyddol i'w hymdeimlad o hunaniaeth a pherthyn. Mae'r disgrifiad o gael eu gorfodi i newid eu henwau i rai mwy Seisnig yn ymddangos yn eithafol i ni heddiw, ond mae llawer o arferion o'r fath o orfodi diwylliant Prydeinig ar unigolion ar bob cyfrif yn dal i ddigwydd heddiw. Prin yw'r gefnogaeth i addysg plant yn eu hieithoedd cymunedol, rhywbeth sydd ym mholisi'r llywodraeth mewn gwledydd eraill fel Awstralia.

Mae ffoaduriaid sy'n blant yn elwa o fod mewn cysylltiad â ffoaduriaid eraill, yn ddelfrydol ffoaduriaid sy'n oedolion a phlant eraill, sy'n deall anawsterau mudo gorfodol. Ar yr un pryd, dylid rhoi pob cyfle i blant sy'n ffoaduriaid ryngweithio â'r gymuned letyol yn hytrach na chael eu lleoli â ffoaduriaid eraill er hwylustod. Er enghraifft, disgrifiodd y Kindertransportee Martha Blend yn disgrifio sut roedd dau wasanaeth dosbarth: un i'r plant Cristnogol ac un ar wahân i blant Iddewig - penderfyniad y mae hi'n ei ddisgrifio fel un 'oedd yn rhannu'.⁴⁹

Rhaid ystyried lleoli plant sy'n ffoaduriaid yn ofalus. Dylid fetio gofalwyr yn ofalus, a dylai gofalwyr cymeradwy gael gwybodaeth fanwl am wlad wreiddiol y ffoadur, ei ddiwylliant, a'i brofiadau cyn-fudo andwyol posibl. Dylai sefydliadau ffoaduriaid sicrhau bod rhyw fath o gymuned leol yn cynnwys ffoaduriaid eraill neu bobl sy'n deillio o'r un wlad, sy'n siarad yr un iaith, neu sydd o'r un grefydd.

Mae cysylltiad â grwpiau cymunedol ar wahân i'r trefniadau llety neu'r teulu lletyol yn caniatáu rhyw fath o annibyniaeth â chymorth i'r ffoadur sy'n blentyn ac yn cynyddu ei rwydwaith cymorth fel nad yw'n gwbl ddibynnol ar un unigolyn neu deulu. Gallai hyn ei gwneud yn haws iddynt dynnu eu hunain allan o sefyllfaoedd niweidiol posibl yn y teulu lletyol neu ymddiried mewn unrhyw bryderon yn ymwneud â'u gwarcheidwaid, pe baent yn codi.

Ystyrir bod perthnasoedd sefydlog ag oedolion a all liniaru yn erbyn profiadau negyddol a gwahaniaethol ac yn medru weithredu fel eiriolwyr yn effeithiol iawn yn enwedig mewn ysgolion a lleoliadau cymunedol lleol. Gallai sefydliadau ffoaduriaid weithio'n agosach â phrifathrawon a darparu

adnoddau iddynt, yn ddelfrydol cyn i'r ffoaduriaid gyrraedd. Gall gweithio gyda'r ffoadur sy'n blentyn a'i gefnogi i reoli digwyddiadau mewn ffordd adeiladol i liniaru'r niwed posibl i blentyn sy'n datblygu. Mae'n amhosibl cael gwared â hiliaeth a gwahaniaethu niweidiol o gymdeithas, ond gellir ei ddeall a'i drin fesul tipyn. Mae rhyw fath o gwrsela, yn unigol neu fel grŵp, hefyd yn debygol o fod o fudd i'r ffoadur a chaniatáu iddynt fynegi unrhyw bryderon sydd ganddynt i weithwyr proffesiynol mewn man diogel. Dyma oedd diffyg ffoaduriaid plant i Brydain yn y 1930au. Pe bai'r plant wedi cael lle i drafod achosion o'r fath o waharddiad neu wahaniaethu, efallai y byddai'n haws nodi achosion o wrth-Semitiaeth a gellid bod wedi lleihau effaith hirdymor digwyddiadau o'r fath.

Yn y pen draw, mae diogelwch a noddfa yn hawliau dynol, ac ni ddylid eu cynnig yn gyfnewid am ddisgwyliadau afrealistig o ddiolchgarwch, a all yn ei dro atal plant sy'n ffoaduriaid rhag siarad yn erbyn hiliaeth a gwahaniaethu.

Ffig. 7

Cyfeiriadau

- 1 Wood, S., Ford, K., Hardcastle, K., Hopkins, J., Hughes, K., and Bellis, M. A., 'Adverse Childhood Experiences in child refugee and asylum-seeking populations' (Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2020).
- 2 *Ibid.*, pp. 3,16, 26. Hiliaeth yw un o'r dylanwadau cymdeithasol a chymunedol ar iechyd, *Gwella Iechyd a Lleihau Anghydraddoldebau: Canllaw ymarferol i asesu'r effaith ar iechyd.* (Caerdydd: Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru 2004), t.20. Mae grwpiau ffoaduriaid, pobl sy'n ceisio lloches, a grwpiau lleiafrifoedd ethnig yn cael eu cydnabod fel unigolion sy'n dioddef gwahaniaethu neu anfantais gymdeithasol arall. *Ibid.*, t. 21.
- 3 Gweler yr adroddiad cyntaf yma: https://issuu.com/acesupporthub/docs/aberystwyth_aces_and_child_refugees_report_eng_fi
- 4 Shefi, G., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda George Stefi.* 17 June 1999 (trawsgrifiad t.5).
- 5 Black, B., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda Benno Black.* Mehefin 9, 1998 (trawsgrifiad t.5).
- 6 Abeles, B., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda Ben Abeles.* 13 Tachwedd 1993 (trawsgrifiad tt. 3-4).
- 7 Carey, K., "Kenneth Carey (Heilbrunn, Goslar), Southampton, UK". In Leverton, B. & Lowensohn S., eds. *I Came Alone.* Sussex: The Book Guild Ltd. 1990, p.53.
- 8 Friedenfeld, G., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda Gerard Friedenfeld.* 13 Tachwedd 1993 (trawsgrifiad tt. 3-4).
- 9 Goldman, A., 'The Resurgence of Antisemitism in Britain during World War II', *Astudiaethau Cymdeithasol Iddewig*, Gaeaf Cyf 46:1 (1984), 37-50.
- 10 *Ibid.*, 38.
- 11 *Ibid.*, 39.
- 12 *Ibid.*, 48.
- 13 Mae cyfarwydddebau, dogfennau a dyddiaduron Archifau Torfol Arsylwi i'w cael yn Y Gorthwr, Brighton, DU.
- 14 Deuchar, J.L., 'Adroddiad mewn llawysgrifen ar ganlyniadau holiadur ar Iddewon, Chwefror 2939 (J.L. Deuchar)', The Mass Observation Archive SxMOA1/2/62/1/G/3, Llyfrgell Prifysgol Sussex.
- 15 Fast, V.K., *Children's Exodus: A History of the Kindertransport* (Llundain: IB Taunus, 2011), t. 48.
- 16 Newman, H., *Trafodaeth Panel Oedolion Plant Kinder* [rhan o 1990 Kindertransport Reunion, Fallsview, Efrog Newydd, UDA], (trawsgrifiad t. 7). Casgliad preifat.
- 17 Abeles, B., t. 8.
- 18 Sugar, R. Yn *1990 Aduniad Kindertransport – Areithiau*, (trawsgrifiad, t. 4). Casgliad preifat. Robert Sugar oedd yn gyfrifol am drefnu arddangosfa 'O Fienna i Belfast: Plant y Fferm' (y fferm ffoaduriaid yn Millisle, Gogledd Iwerddon).
- 19 'Arglwydd Claus Moser, Barwn Moser KCB CBE', *Émigré Voices, Yearbook of the Research Centre for German and Austrian Exile Studies* (21), gol. gan Bea Lewkowicz ac Anthony Grenville, t. 228.
- 20 Fuchel, K. *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda.* 6 Mehefin 1998 (trawsgrifiad t. 11).
- 21 *Ibid.*, t. 12.
- 22 *Ibid.*, t. 22.
- 23 Goodman, E., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gydag Ernest Goodman;* 6 Mehefin 1998 (trawsgrifiad t. 18).
- 24 'Judith Kerr', *Émigré Voices, Yearbook of the Research Centre for German and Austrian Exile Studies* (21), gol. gan Bea Lewkowicz ac Anthony Grenville, t. 185f.
- 25 Craig-Norton, J., *The Kindertransport: Contesting Memory* (Bloomington: Indiana University Press, 2019), t. 320.
- 26 *Ibid.*, t. 145.
- 27 Kushner, T., 'Horns and Dilemmas: Jewish evacuees in Britain during the Second World War', *Immigrants & Minorities*, 7:3, 273-291 (274-77); Cyfweliad Rosenfeld, 2013.
- 28 Jaye, A., cyfweliad 16323 VHA/USC (1996).
- 29 Sklut, D., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda Dora Sklut,* 6 Mehefin 1998 (trawsgrifiad t.7).
- 30 Charles, M., *Ich war ein Glückskind: Mein Weg aus Nazideutschland mit dem Kindertransport* (Munich: cbj, 2013), t. 150. Dyfyniadau wedi'u cyfieithu gan awduron yr adroddiad hwn.
- 31 Sklut, t.7.
- 32 Black, t. 24.
- 33 Charles, t. 186.
- 34 Green, B.M., Cyfweliad. *Archif Sain yr Amgueddfa Ryfel Imperialaidd.* Cyfeirnod Catalog # 16784, Rholyon 6, Recordiwyd 7 Rhagfyr 1996.
- 35 Fuchel, *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, t. 12.*
- 36 Black, tt. 2, 24.
- 37 *Ibid.*, t. 22.
- 38 Blend, M., *A Child Alone* (Llundain: Vallentine Mitchell, 1995), t. 72.
- 39 Schoenmann, G., Trawsgrifiad o Gyfweliad Hanes Llafar, *Cymdeithas Hanes Iddewig De Cymru*, 20 Medi, p. 6.
- 40 Charles, p. 114.
- 41 Treitel, K., *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gyda Kurt Treitel (Rhan 2).* 22 Mehefin 1999 (trawsgrifiad t. 7).
- 42 'Arglwydd Claus Moser', t. 235.
- 43 *Ibid.*, t. 233.
- 44 Blend, t. 72.
- 45 Kagan, I. *Prosiect Hanes Llafar Cymdeithas Kindertransport, Cyfweliad gydag Ilse Kagan,* 6 Mehefin 1998 (trawsgrifiad t. 30).
- 46 Blend, t. 149.
- 47 Kagan, t. 27.
- 48 Fuchel, K. *Aduniad Kindertransport Gogledd America. Erthygl heb ei chyhoeddi, Tachwedd, 1990, t. 8.* Casgliad preifat.
- 49 Blend, t. 103.

Credydau darlunio:

Clawr blaen: Ffotograff o Ruth yn blentyn ifanc iawn ym Merlin, © Ruth Barnett

Llun Wilsonovo nádraží, Prague o'r gyfres „Stuke after Sebalds Austerlitz“ ©Karen Stuke

Ffig. 1 Ffoaduriaid Kindertransport yn cyrraedd y DU, © IWM

Ffig. 2 Erthygl papur newydd yn y Daily Mail ym 1938

Ffig. 3 Ffotograff o Robert Borger, © Julian Borger

Ffig. 4 Ffotograff o William Dieneman, © Rachel Dieneman

Ffig. 5 William Dieneman yn ei ddsbarth yn Ysgol Avondale, © Rachel Dieneman

Ffig. 6 Dogfen Hepgor Fisa o blentyn Renate ac Renate Collins yn 2021, © Amy Daniel

Ffig. 7 Priodas Arie Handler yng Nghastell Gwrych, 1940, © Arie Handler

Clawr cefn Ruth Barnett mewn digwyddiad ysgol yn Llundain, © Ruth Barnett

Llun Wilsonovo nádraží, Prague o'r gyfres „Stuke after Sebalds Austerlitz“ ©Karen Stuke

Dr Andrea Hammel
Cyfarwyddwr, Canolfan Astudio Symudedd Pobl (CASP)
Adeilad High Owen
Prifysgol Aberystwyth
Aberystwyth
SY23 3DY
Ebost : a.hammel@aber.ac.uk

